

РОЛЬ ФІНАНСОВОГО СЕКТОРА В ЕКОНОМІЦІ КРАЇНИ ТА ОСОБЛИВОСТІ ПОТЕНЦІАЛУ БАНКІВСЬКОГО СЕКТОРА НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

©2019 ЧЕЛОМБІТЬКО Т. В.

УДК 336.011; 336.7

JEL: G21; N20

Челомбiтько Т. В. Роль фiнансового сектора в економiцi краiни та особливостi потенцiалу банкiвського сектора нацiональної економiки

Мета статті – аналіз особливостей економічних поглядів представників меркантилізму, класичного й неокласичного напрямків на роль фінансових інститутів у економічній системі та дослідження вчень представників вітчизняної економічної думки на сутність банківських установ і роль банківського потенціалу в забезпеченні розвитку народного господарства країни. Проаналізовано еволюцію економічних поглядів зарубіжних і вітчизняних учених на роль фінансових інститутів у процесах економічного розвитку країни. Досліджено підходи до тлумачення змісту понять «галузь національного господарства», «сектор економіки», «фінансовий сектор», що дало змогу виділити банківську діяльність у окремий сектор економіки, який є складовим елементом фінансового сектора. Проведено аналіз підходів до визначення категорії економічного потенціалу банківського сектора та надано авторське трактування цього поняття. Встановлено, що сукупність окремих складових елементів економічного потенціалу визначає стратегічний потенціал банківського сектора, управління яким має бути спрямовано на розвиток потенційних можливостей окремих банків та забезпечення функціонування всієї національної економіки.

Ключові слова: банківський сектор, економічний потенціал, національна економіка, банківська система, управління.

DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-10-184-191>

Рис.: 1. **Бібл.:** 21.

Челомбiтько Тетяна Валерiївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Навчально-наукового інституту міжнародної освіти, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: tanjuhache@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5742-8206>

УДК 336.011; 336.7

JEL: G21; N20

Челомбiтько Т. В. Роль фiнансового сектора в економiке страны и особенности потенциала банковского сектора национальной экономики

Цель статьи – анализ особенностей экономических взглядов представителей меркантилизма, классического и неоклассического направлений на роль финансовых институтов в экономической системе, а также исследование учений представителей отечественной экономической мысли на сущность банковских учреждений и роль банковского потенциала в обеспечении развития народного хозяйства страны. Проанализирована эволюция экономических взглядов зарубежных и отечественных ученых на роль финансовых институтов в процессах экономического развития страны. Исследованы подходы к толкованию содержания понятий «отрасль национального хозяйства», «сектор экономики», «финансовый сектор», что дало возможность выделить банковскую деятельность в отдельный сектор экономики, который является составляющим элементом финансового сектора. Проведен анализ подходов к определению категории экономического потенциала банковского сектора и дана авторская трактовка этого понятия. Установлено, что совокупность отдельных составляющих элементов экономического потенциала определяет стратегический потенциал банковского сектора, управление которым должно быть направлено на развитие потенциальных возможностей отдельных банков и обеспечение функционирования всей национальной экономики.

Ключевые слова: банковский сектор, экономический потенциал, национальная экономика, банковская система, управление.

Рис.: 1. **Библ.:** 21.

Челомбiтько Тетяна Валерiївна – кандидат економічних наук, старший науковий співробітник, доцент кафедри соціально-економічних дисциплін Учебно-наукового інституту міжнародного образования, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: tanjuhache@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5742-8206>

UDC 336.011; 336.7

JEL: G21; N20

Chelombitko T. V. The Role of the Financial Sector in the Country's Economy and Features of the Potential of Banking Sector of the National Economy

The article is aimed at analyzing the peculiarities of economic views of representatives of mercantilism, classical and neoclassical directions on the role of financial institutions in the economic system, as well as studying the teachings of representatives of the domestic economic thought on the essence of banking institutions and the role of banking potential in ensuring the development of the national economy. The evolution of economic views of both foreign and domestic scholars on the role of financial institutions in the country's economic development processes is analyzed. Approaches to the interpretation of the content of the concepts of «branch of the national economy», «sector of the economy» and «financial sector» have been studied, which has made it possible to allocate banking activities in a separate sector of the economy, which is part of the financial sector. Approaches to the definition of the economic potential of the banking sector have been analyzed and the author's interpretation of the concept has been given. It has been determined that the combination of individual components of economic potential determines the strategic potential of the banking sector, the management of which should be aimed at developing the potential capabilities of individual banks and ensuring the functioning of the entire national economy.

Keywords: banking sector, economic potential, national economy, banking system, management.

Fig.: 1. **Bibl.:** 21.

Chelombitko Tetiana V. – PhD (Economics), Senior Research Fellow, Associate Professor of the Department of Social and Economic Disciplines of the Educational and Scientific Institute of International Education, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: tanjuhache@gmail.com

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-5742-8206>

Фінансова система держави є невід'ємною частиною національного господарства, яка впливає на економічний розвиток країни та сприяє вирішенню найбільш важливих загальнонаціональних завдань. Зважаючи на об'єктивну необхідність мобілізації додаткових фінансових ресурсів для забезпечення прискореного розвитку народного господарства, особливо під час ринкової трансформації економіки країни, необхідно визначити роль фінансової системи в економіці країни. Виникнення фінансових інститутів у вигляді банківських установ було зумовлене розвитком продуктивних сил і виробничих відносин, а зростання потреб економічних суб'єктів у фінансових ресурсах стало основною причиною підвищення ролі інституційної структури фінансового ринку у процесах суспільно-економічного відтворення. Банківські установи, будучи головними суб'єктами фінансового ринку, посідають центральне місце в економіці країни, тож виступає актуальним питання управління економічним банківським потенціалом і його впливу на розвиток національної економіки в сучасних умовах ринкових перетворень.

У наш час наукові теорії економічного потенціалу підприємства, галузі, території у сфері реального сектора набувають розвитку. Водночас у фінансовому секторі економіки, зокрема в банківській діяльності, питання дослідження економічного потенціалу розроблені значно менше.

Роль фінансових інститутів у суспільно-економічному відтворенні широко висвітлені в економічній літературі, зокрема в працях українських економістів В. Д. Базилевича [1], М. І. Савлука [2], О. В. Дзюблюка [3; 4], В. М. Гейця [5], А. А. Мещерякова [6] та В. С. Лук'янова [7]. Серед західних економістів вагомий внесок у розробку цієї теми зробили Е. Дж. Долан [8], Д. А. Лівінгстон [9] та інші вчені-економісти.

Проведений аналіз вітчизняної та зарубіжної літератури, присвяченої дослідженням щодо місця банківської системи в економічній системі та її економічного потенціалу, показує, що проблемі приділяється явно недостатня увага порівняно з дослідженнями цієї проблеми в реальному секторі економіки.

Мета статті полягає в аналізі особливостей економічних поглядів представників меркантилізму, класичного та неокласичного напрямків на роль фінансових інститутів у економічній системі та дослідженні вчень представників вітчизняної економічної думки щодо сутності банківських установ і ролі банківського потенціалу в забезпеченні розвитку народного господарства країни.

Одними з перших, хто спробував визначити функції фінансових інститутів та їх роль у відтворювальних процесах, були меркантилісти. Томас Манн підкреслював роль банків у здійсненні безготівкових розрахунків і кредитуванні торгівлі, що забезпечує збільшення кількості торговельних угод і зростання добробуту нації [10, с. 99].

Жан-Батист Кольбер, навпаки, заперечував об'єктивну потребу у фінансовому посередництві. Згідно з його твердженням, діяльність банків не створює економічного продукту. Землеробство, торгівля та ремісництво приносять користь суспільству, у той час як фінансове посередництво лише відволікає кошти та людські ресурси від цих важливих занять [1, с. 23]. На противагу Кольберу, шотландський меркантиліст Джон Ло наголошував на позитивній ролі, яку відіграють фінансові інститути в рамках економічної системи. Стимулюючи зростання пропозиції грошей за рахунок емісії банкнот і боргових цінних паперів, банки створюють нові можливості для розширення виробництва та збільшення масштабів торговельних операцій. На думку Ло, забезпечити зростання багатства нації може не лише активний торговельний баланс, а й активний розвиток інститутів фінансового посередництва [10, с. 102].

Родоначальник класичної школи політичної економії англієць Вільям Петті у своїх працях «Політична арифметика» і «Різне про гроші» також зробив спробу дослідити роль банківських інститутів в економічній системі. Він розглядав банки як ефективний інструмент прискорення торговельного обігу. Петті стверджував, що безготівкові операції, залучення коштів на депозити та кредитування дозволяють фінансовим інститутам практично у два рази збільшувати кількість грошей на ринку. Видатний англійський економіст, основоположник класичного напрямку в економічній теорії Адам Сміт приділяв значну увагу дослідженню фінансових банківських операцій [11]. На його думку, важливу роль відіграють депозитні операції, що забезпечують приріст капіталу, який банк може використати для проведення кредитних операцій. Сміт стверджував, що емісія банкнот банківськими інститутами більше, ніж у два рази збільшує кількість грошей в обігу, що забезпечує зростання масштабів торговельних угод і розширення виробництва.

Новий етап у розвитку теорії фінансового посередництва, що пояснює роль фінансових інститутів у процесах економічного зростання, започаткували праці економістів неокласичного напрямку. Засновник неокласичного напрямку Альфред Маршалл у своїй праці «Принципи економічної науки» [12], незважаючи на мікроекономічну спрямованість власних досліджень, приділяв значну увагу вивченню ролі фінансових інститутів. На його думку, інституційна структура фінансового ринку займає важливе місце в економічній системі країни. Фінансові інститути, за визначенням А. Маршалла, забезпечують зниження ризиків, пов'язаних з інвестуванням коштів, дозволяють суб'єктам господарювання підтримувати на належному рівні ліквідність і знижувати невизначеність, за що й отримують винагороду у вигляді відсотка на капітал [12].

Згідно з концепцією Джона Мейнарда Кейнса, автора «Загальної теорії зайнятості, відсотка і грошей», фінансові інститути вирішують проблему економічної координації, а також узгодження діяльності індивідуальних власників капіталу та безпосередніх інвесторів, шляхом забезпечення прискореної трансформації заощаджень в інвестиції в розвиток суспільного виробництва. Таким чином, інституційна структура не лише розширює можливості суб'єктів фінансового ринку у сфері прибуткового низькоризикового розміщення заощаджених грошових коштів або залучення додаткових фінансових ресурсів, а й приносить користь усьому суспільству за рахунок реалізації механізму ефективного перерозподілу капіталу в межах економічної системи [2, с. 31]. Отже, діяльність фінансових інститутів знижує невизначеність на фінансовому ринку та стимулює накопичення заощаджень.

Наступний етап у розвитку теорії фінансового посередництва відкривають праці монетарних посткейнсіанців, серед яких слід виділити А. Лейонхуфвуда, С. Вайнтрауба, П. Девідсона, Р. Клауера та Х. Мінські.

Розкрити сутність фінансових інститутів та дослідити природу їх макроекономічних функцій намагалися й вітчизняні економісти. Активізація дослідження ролі фінансового ринку, сутності та функцій фінансових інститутів в Україні припадає на кінець XVIII ст. У своїй праці «Про національне багатство» М. А. Балудянський наголошує на важливій ролі заощаджень у суспільному відтворенні. На думку науковця, заощадження приносять користь лише у тому випадку, якщо стають джерелом для інвестицій у реальний сектор економіки. Швидкому перетворенню заощаджень в інвестиції сприяє діяльність кредитних установ, які отримують за свої послуги справедливий винагороду – прибуток на капітал, адже «капітал, використаний для виконання корисної роботи, повинен давати господареві прибуток, інакше він не буде мати привабливої причини його використовувати» [2, с. 125].

Новим етапом у розвитку теорії фінансового посередництва стали праці видатного українського економіста М. І. Туган-Барановського [13]. У своєму дослідженні «Періодичні промислові кризи. Історія англійських криз. Загальна теорія криз» він розглядає економічний розвиток як неперервний хвильоподібний процес, що супроводжується циклічними коливаннями ринкової кон'юнктури [13]. На його думку, оптимальний міжгалузевий розподіл економічних ресурсів у системі суспільного виробництва виступає надзвичайно складним процесом, який зумовлюється рівним розвитком економічної системи. Наявність вільного капіталу та ефективного механізму його міжгалузевого розподілу створює об'єктивні передумови для розширення виробництва. Таким чином,

М. І. Туган-Барановський підкреслює роль депозитних фінансових інститутів і кредиту, які забезпечують акумуляцію та ефективне розміщення вільного капіталу і в такий спосіб сприяють розширенню суспільного виробництва.

Поряд з М. І. Туган-Барановським значний внесок у розвиток теорії фінансового посередництва зробив своїми теоретичними дослідженнями та ефективною практичною діяльністю М. Х. Бунге. Згідно із його загальною теорією, кредитні відносини забезпечують оптимальний перерозподіл вільних фінансових ресурсів, коли грошовий капітал спрямовується в ті галузі суспільного виробництва, де процес його використання зумовить створення найбільшого граничного продукту [14, с. 366]. З огляду на пріоритетну роль депозитних і кредитних операцій у процесі перерозподілу грошового капіталу в межах економічної системи М. Х. Бунге робить висновок про те, що держава має створювати умови для стимуляції та заохочування розвитку недержавних фінансових інститутів, перш за все банків. На думку М. Х. Бунге, розвитку фінансових інститутів буде сприяти, передусім, державна політика в галузі гарантування банківських депозитів, страхування їх від нерационального та ризикованого використання. Крім того, держава повинна всіма можливими засобами розширювати можливості суб'єктів господарювання у сфері залучення коштів на фінансовому ринку: надавати державні гарантії підприємствам пріоритетних галузей економіки у процесі залучення ними позикових коштів; стимулювати розвиток іпотечного кредитування для селянських домогосподарств та підприємств аграрного сектора; забезпечувати здешевлення кредитних ресурсів, надавати пільги та здійснювати часткову компенсацію процентних виплат за кредитами для окремих категорій позичальників; поширювати застосування спрощених форм кредитування, без заставного кредиту для розвитку малого бізнесу, відкриття власної справи представниками незаможних верств населення [14, с. 370].

Слід зазначити, що еволюція економічних поглядів зарубіжних та вітчизняних учених – представників різних напрямків економічної думки – на роль фінансових інститутів у суспільно-економічних процесах характеризується досить чіткою тенденцією – поступовим переходом від розгляду фінансових інститутів як засобу збільшення грошової маси та прискорення товарообігу до їх теоретичного дослідження як одного з визначальних факторів економічного зростання та забезпечення сталого й ефективного розвитку економіки.

На сьогодні немає чіткого визначення щодо віднесення банківської діяльності до галузі чи сектора економіки. У своєму дослідженні ми спробуємо з'ясувати це питання.

За визначенням С. В. Мочерного та Я. С. Ларіної, галузь національного господарства – це сукупність підприємств, фірм і компаній, установ і організацій, які виробляють однорідну продукцію або послуги та різняться характером виконуваних функцій. Кожна галузь народного господарства складається з комплексних галузей і видів виробництва. Галузі народного господарства поділяються на дві групи. Перша група – це галузі, які безпосередньо виробляють матеріальні блага в їх матеріально-речовій формі. Друга група – галузі, в яких виробляють послуги, де відсутнє активне ставлення людини до природи у процесі праці. У сфері послуг серед інших галузей виділяється галузь фінансів, кредитування та державного страхування [15, с. 126]. Отже, виходячи з наведеного визначення, стає можливим виділити банківську діяльність в окрему галузь.

Водночас сектор економіки – це сукупність інституційних одиниць-резидентів, що мають схожі економічні цілі, функції та поведінку [16, с. 987].

Оскільки банківські установи становлять єдиний комплекс, систему з надання фінансово-кредитних послуг і діють за законодавчо визначеними правилами, то ми вважаємо за можливе виділити банківську діяльність в окремий сектор економіки, який є складовим елементом фінансового сектора.

За визначенням Г. С. Вечканова та Г. Р. Вечканової, фінансовий сектор – це складова частина економіки, пов'язана з функціонуванням фінансових інститутів, що надають послуги з передачі грошей та видачі позик. Фінансовий сектор впливає на функціонування реального сектора економіки як посередник у процесі перетворення заощаджень та інших грошових коштів в інвестиції. Фінансовий сектор поряд з корпоративним та індивідуальним сектором утворює приватний сектор. Приватний сектор, державний та іноземний сектори формують народне господарство [17, с. 722].

Комплексного аналізу потребують основні шляхи розвитку окремих складових фінансового сектора, зокрема банківський сектор національної економіки.

На сьогодні поняття банківської системи не є єдиним і сталим. Так, А. М. Стрельбицька та М. П. Стрельбицький надають два визначення цього поняття. У першому варіанті визначення банківська система характеризується як сукупність різних видів банків і банківських інститутів в їх взаємозв'язку, що існує в тій чи іншій країні в певний історичний період. У другому варіанті до складу банківської системи відносять кредитно-фінансові установи, зокрема фонди спеціального призначення, кредитні товариства, ломбарди, каси взаємодопомоги [18, с. 183]. Деякі вчені-економісти визначають банківську систему як сукупність усіх банків країни, які взаємодіють між собою, дотримуючись установлених норм і правил

ведення банківської справи з метою забезпечення ефективного грошово-кредитного регулювання економіки, кредитно-розрахункового обслуговування господарського обігу, а також стабільної діяльності банківських установ [6, с. 101].

На нашу думку, найбільш вдале, незважаючи на переваженість термінами, визначення запропоновано В. В. Маслениковим: банківська система – це складна система, що входить до системи вищого рівня, самоорганізується й історично складається під впливом зовнішніх і внутрішніх процесів, є цілісною сукупністю установ, що займаються банківською діяльністю та виконують функцію внутрішнього управління банківських інститутів [19].

Діяльність банківської системи як підсистеми національної економіки підпорядкована цілям економічної політики держави і полягає в стимулюванні оптимальних темпів господарського розвитку шляхом надання економіці специфічного товару – грошей [6, с. 103].

Розвиток банківської системи України в умовах формування ринкових відносин здебільшого визначається розміром і ступенем використання економічного потенціалу, структурою власного капіталу кредитних установ. Постанова питання про якісне використання економічних ресурсів кредитних установ зумовлена необхідністю визначення реальних можливостей банківської системи сприяти структурній перебудові вітчизняної економіки з меншими затратами. Це потребує аналізу ситуації, об'єктивної оцінки наявних ресурсів, розробки шляхів розвитку економічного потенціалу банківського сектора економіки на базі теоретичних знань.

У наш час категорія економічного потенціалу в теоретичному та практичному аспектах вивчена недостатньо, особливо у фінансовому секторі. На думку Н. Є. Єгорової та А. М. Смулова, потенціал банку – це сукупність стратегічних ресурсів, що знаходяться в розпорядженні кредитного інституту та визначають межі фінансових можливостей при його функціонуванні в тих чи інших умовах [20, с. 33]. Але, на наш погляд, навряд чи можна погодитися з тим, що потенціал кредитної установи визначається лише межами фінансових можливостей при її функціонуванні. Оскільки економічний потенціал банку визначається не фінансовими можливостями, а максимально можливим обсягом виробництва банківських продуктів та послуг при наявній кількості та якості ресурсів і найбільш повному їх використанні за часом та продуктивністю. Крім того, авторами не уточнюється, які саме ресурси вони відносять до стратегічних.

С. Н. Орлов під економічним потенціалом банківської системи розуміє сукупну здатність власного капіталу кредитних організацій та наявних економічних ресурсів забезпечити виробництво максимально

можливого обсягу банківських продуктів та послуг, що відповідають потребам суспільства в конкретний період його розвитку [21, с. 10]. Розмір економічного потенціалу окремо взятої кредитної організації визначається кількістю та якістю власних ресурсів, які можуть бути залучені у виробничий процес при найбільш ефективному їх використанні. При цьому автор цих визначень наголошує, що потенціалом банківської системи чи кредитної установи в найзагальнішому вигляді виступає власний капітал як наявний ресурс, який може бути використаний для досягнення визначеної цілі [21, с. 10]. Але ми вважаємо, що таке твердження не зовсім правильне. Власний капітал, безумовно, належить до одного з найважливіших складників потенціалу, оскільки він виконує функцію показника надійності кредитної установи, але існує багато інших ресурсів (інвестиційних, інноваційних, трудових та ін.), які справляють значний вплив на розмір і розвиток потенціалу банківської системи, ефективна діяльність якої неможлива без використання вказаних видів ресурсів.

Зробивши аналіз підходів до визначення категорії економічного потенціалу банківського сектора, ми пропонуємо таке визначення: *економічний потенціал банківського сектора* – це сукупність ресурсів (інвестиційних, фінансових, інноваційних, інформаційних та ін.), навичок і можливостей керівників, фахівців та інших категорій банківського персоналу, що можуть бути використані для надання достатнього обсягу якісних банківських продуктів та послуг, забезпечення ефективного функціонування й досягнення довгострокових цілей подальшого розвитку.

На базі теоретичних розробок, які спрямовані на визначення складових елементів системи економічного потенціалу, ми можемо виокремити в економічному потенціалі банківського сектора потенціали нижчого рівня: трудовий, фінансовий, інвестиційний, інноваційний. Кожен з них характеризується певною кількістю та якістю відповідних економічних ресурсів.

Ресурсами трудового потенціалу банківського сектора є всі спеціалісти, які зайняті виконанням основних і допоміжних операцій.

До ресурсів фінансового потенціалу слід віднести грошові кошти та кошти на рахунках, включно й ті, що призначені для оплати праці, відшкодування використаних засобів виробництва, капітальні вкладення та ін.

Інвестиційний потенціал складається з інвестиційних коштів, які можуть бути мобілізовані в банківському секторі.

Ресурсами інноваційного потенціалу виступають інформаційні ресурси, інновації, технічні нововведення. Інноваційний потенціал спрямований на створення умов, при яких найбільш повно реалізуються інші потенціали банківського сектора. Інноваційний потенціал з точки зору кількісної та якісної

характеристики може бути представлений такими видами нововведень:

- ✦ *технічні* – нові технології, засоби та предмети праці, інформаційні технології;
- ✦ *економічні* – нововведення у сфері розробки економічних механізмів планування, фінансування, ціноутворення, мотивації праці;
- ✦ *організаційні* – нові форми та методи управління в банківській сфері на всіх етапах діяльності;
- ✦ *юридичні* – прийняття нових і вдосконалення наявних нормативно-правових документів.

Таким чином, перерозподіл економічних ресурсів між різними напрямками банківської діяльності дозволяє отримати приріст результатів без залучення додаткових ресурсів.

Необхідно відзначити, що в реальних економічних умовах потенціал має властивість проявляти асиметричну реакцію на позитивні та негативні управлінські рішення та впливи зовнішнього середовища. Асиметричність виявляється у відносно високому ступені стійкості до позитивних впливів, що виражається в уповільненій та ослабленій реакції на них, у той час як негативні та руйнівні впливи можуть давати достатньо швидкий та відчутний негативний ефект. Ця властивість пов'язана з поняттям ентропії, тобто зусилля, спрямовані на структурування та підтримку ефективної діяльності системи, завжди більші за ті, що викликають її руйнування, тому завжди легше завдати шкоди, аніж домогатися еквівалентного (за модулем) позитивного ефекту. Звісно, що вказана властивість потенціалу виявляється ще й функцією його абсолютної величини: більша величина забезпечує підвищену стійкість, тільки для цього необхідні значні зусилля банку для кожної одиниці її приросту. Потенціал меншого розміру дозволяє забезпечити достатньо високі темпи відносного приросту, але максимально потрапляє під вплив негативних зовнішніх та внутрішніх факторів.

Ефективне управління банківським сектором національного господарства значною мірою залежить від оптимального поєднання окремих видів економічних ресурсів, що задіяні у виробничому процесі, рівня організації діяльності та праці, системи управління кожною окремою банківською установою. Механізм взаємодії дозволяє визначити оптимальні пропорції витрат на формування, підтримку та розвиток окремих складових елементів економічного потенціалу: фінансового, інвестиційного, трудового та інноваційного потенціалів. У своєму реальному прояві механізм взаємодії визначає стратегічний потенціал банківського сектора, під яким слід розуміти потенційні можливості для досягнення глобальних і локальних стратегічних цілей у відповідних умовах внутрішнього та зовнішнього середовища при найбільш ефективному використанні наявних ресурсів.

На нашу думку, таке поняття розкриває не тільки граничні можливості при найбільш повному використанні фінансових, трудових, інвестиційних ресурсів та ін., але й здатність банків аналізувати зовнішнє та внутрішнє середовище, фактори впливу на діяльність, здатність адаптації до змін. Розробка та формування стратегічного потенціалу банківського сектора надасть можливість відповісти на питання: які ресурси необхідні, які рівні задіяння даних ресурсів, яким чином слід організувати їх використання, які результати можна отримати. Це дає змогу більш детально сформувати сукупний економічний потенціал банківського сектора національного господарства, організувати його та управляти ним.

Ключове положення в банківській системі займають комерційні банки. Вони є великою, складною, динамічною, цілеспрямованою системою, що розвивається. Ми вважаємо, що економічний потенціал окремо взятого банку виступає фундаментальним елементом всього банківського сектора, який необхідно досліджувати та розвивати з метою найбільш повного задоволення потреб народного господарства в кредитно-інвестиційних ресурсах та отриманні прибутку.

Слід відзначити, що, окрім банків, до банківського сектора входять спеціальні фінансові інститути, які виконують банківські операції, але не мають статусу банків і створюють разом з ними банківську інфраструктуру. Так, на *рис. 1* зображено схему взаємодії галузей та секторів економіки, зокрема зв'язок банківського сектора з усією національною економікою.

Через необхідність у забезпеченні цілеспрямованості та узгодженості в діяльності банківського сектора в цілому та комерційних банків зокрема виникає потреба в особливому виді діяльності – процесі управління.

Спеціалісти з менеджменту відносять управління сучасним банком до однієї з найскладніших інтелектуальних сфер людської діяльності. Таке твердження двічі правильне для нинішніх українських умов, оскільки банки об'єктивно знаходяться в центрі багатьох суперечливих і важко прогнозованих процесів, що проходять в економіці, політиці та соціальній сфері [6, с. 103].

На наш погляд, недостатнє теоретичне розроблення питань управління вітчизняними банками на сьогоднішньому етапі розвитку національної економіки призводить до реальних втрат доходів банку, пов'язаних з недоліками в побудові організаційних структур банків, відсутністю чіткої програми розвитку, неадекватною оцінкою фінансових можливостей. Цілі та напрямки управління в кожному комерційному банку взаємопов'язані з цілями розвитку та управління, що ставляться перед банківською системою країни в цілому.

Підхід до управління як до процесу оцінює його як систему, в якій діяльність, спрямована на досягнення цілей організації, розглядається як не одноразова дія, а серія безперервних взаємопов'язаних заходів, які реалізують функції управління.

Сьогодні термін «управління» включає державне регулювання економікою, управління фінансовими потоками, управління кредитними організаціями, колективами, управління виробництвом, технологією та ін. Управління діяльністю банківської системи в сучасних умовах перехідної економіки являє собою постійно здійснюваний процес впливу на кількісний та якісний стан банківської системи з метою забезпечення її функціонування згідно з потребами ринкових відносин.

Налагодження системи управління діяльністю комерційних банків та всього банківського сектора дозволяє виявити пріоритетні напрямки підвищення ефективності процесів планування, організації та управління банківською діяльністю. Для цього потрібен облік потенційних можливостей банків та їх забезпеченості необхідними ресурсами. Успіх у будь-якій підприємницькій діяльності в основному визначається правильно обраним напрямком управління наявним потенціалом. У результаті ефективного управління потенціалом і ресурсами банківського сектора стає можливим досягнення цілей при мінімумі затрат і максимумі ефективності, що забезпечується раціональним використанням фінансових, інвестиційних, трудових та інших ресурсів комерційних банків.

ВИСНОВКИ

Виходячи з вищесказаного трактування поняття «управління потенціалом банківського сектора», що найбільш повно, на наш погляд, відображає його сутність, формулюється таким чином: управління потенціалом банківського сектора – це процес прийняття та здійснення управлінських рішень, спрямованих на раціональне використання та нарощування економічного потенціалу банківського сектора з метою досягнення поставлених цілей і забезпечення сталого функціонування та розвитку.

Довгостроковість та незворотність наслідків рішень, що приймаються, характеризується, перш за все, змінами банківського потенціалу. Одним із найважливіших результатів управління має бути збільшення потенціалу банківського сектора та підвищення ефективності його використання. Для ефективного та якісного функціонування банківського сектора України потрібна ефективна система управління потенціалом, яка б забезпечила сталий розвиток усіх потенційних можливостей та ефективно використання наявних ресурсів. Дослідження економічного потенціалу банківської системи, її інноваційних можливостей, інвестиційної привабливості, фінансової стійкості, здатності до адаптації та самоорганізації

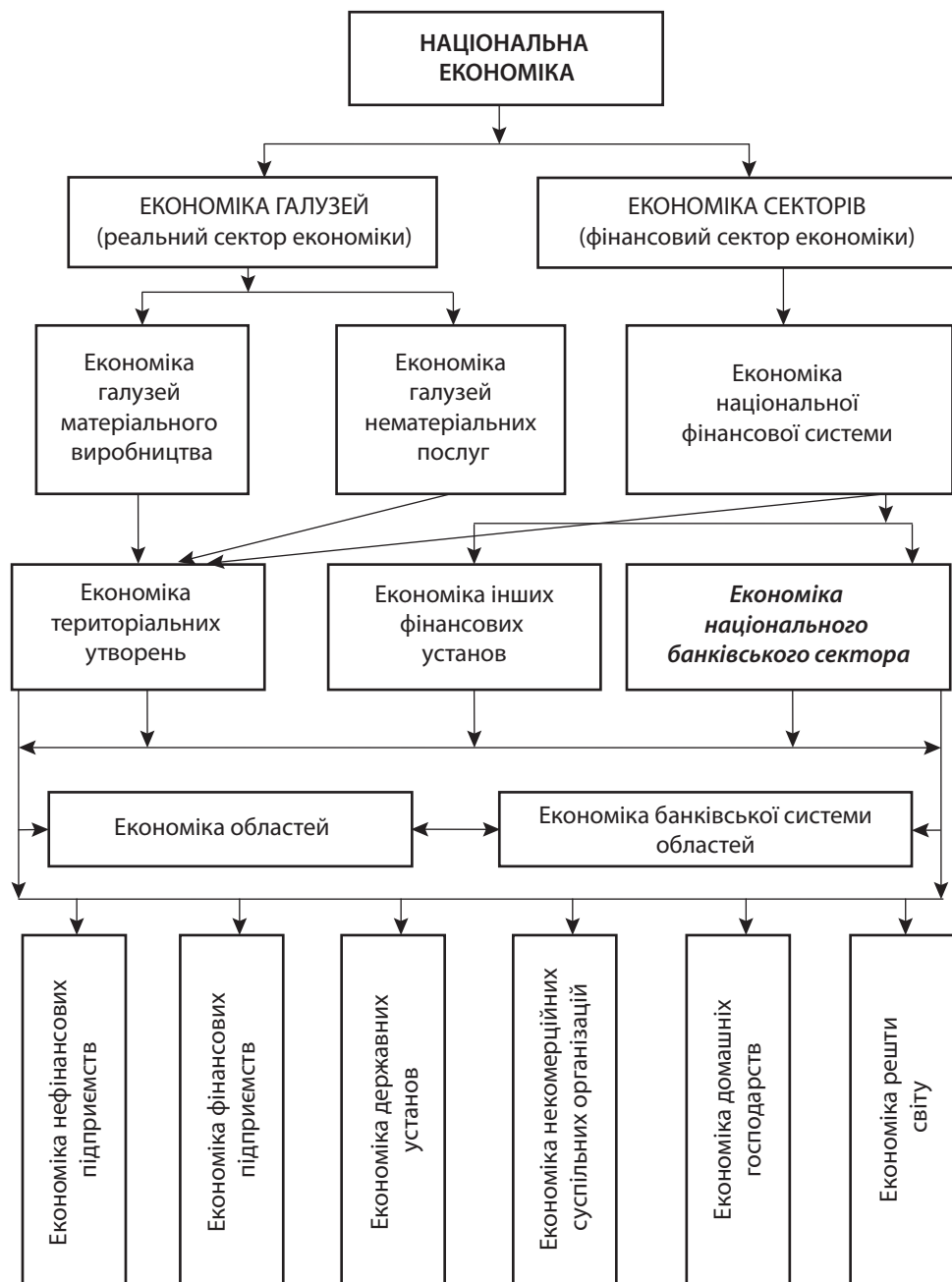

Рис. 1. Склад і система зв'язків економіки галузей і секторів

Джерело: авторська розробка.

та ряду інших інформаційних характеристик зовнішнього та внутрішнього середовища стає необхідним в умовах розвитку вітчизняної економіки. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. **Базилевич В. Д., Осецький В. Л.** Інституційний концепт модернізації фінансових інститутів. *Фінанси України*. 2013. № 5. С. 19–30.
2. **Гроші та кредит** : підручник / М. І. Савлук, А. М. Мороз, І. М. Лазепко та ін. Київ : КНЕУ, 2011. 589 с.
3. **Теорія і практика грошового обігу та банківської справи в умовах глобальної фінансової нестабільності** : монографія / О. В. Дзюблюк, М. Д. Алексеєнко, В. В. Корнеєв та ін. Тернопіль : Осадца Ю. В., 2017. 298 с.
4. **Дзюблюк О. В.** Проблеми оптимізації ресурсної бази банків в умовах кризових явищ на фінансових ринках. *Сталий розвиток економіки*. 2012. № 4. С. 316–319.
5. **Геєць В. М.** Економіка України: ключові проблеми і перспективи. *Економіка та прогнозування*. 2016. № 1. С. 7–22.
6. **Мещеряков А. А.** Теоретичні аспекти організації економіки банку. *Науковий погляд: економіка та управління*. 2017. № 2. С. 97–106.
7. **Лук'янов В. С.** Синергетична парадигма розвитку фінансових ринків та фінансових економік. *Актуальні проблеми економіки*. 2012. № 9. С. 17–24.
8. **Долан Э. Дж.** Макроэкономика. СПб. : Литера плюс, 1996. 414 с.
9. **Ливингстон Д. Л.** Управление финансами: бизнес-курс MBA / пер. с англ. под ред. Д. Л. Ливингстона, Т. Гроссмана. М. : Омега-Л, 2008. 837 с.

- 10. Сарай М. І.** Становлення класичної політичної економії в Англії. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2011. № 3. С. 98–106.
- 11. Смит А.** Исследование о природе и причинах богатства народов. М. : Соцэкгиз, 1962. 684 с.
- 12. Маршалл А.** Принципы экономической науки : в 5 т. М. : Прогресс, 1993. Т. 3. 234 с.
- 13. Туган-Барановский М. И.** Периодические промышленные кризисы: история английских кризисов; общая теория кризисов. 4-е изд. Пг. ; М. : Книга, 1923. 384 с.
- 14. М. Бунге:** сучасний дискурс / за ред. В. Д. Базилевича. Київ : Знання, 2005. 697 с.
- 15. Мочерний С. В., Ларіна Я. С., Устенко О. А., Юрій С. І.** Економічний енциклопедичний словник : у 2 т. Львів : Світ, 2005. Т. 1. 616 с.
- 16.** Новый экономический словарь / под ред. А. Н. Азриляна. М. : Ин-тут новой экономики, 2006. 1088 с.
- 17. Вечканов Г. С., Вечканова Г. Р.** Современная экономическая энциклопедия. СПб. : Лань, 2002. 880 с.
- 18. Д'яконова І. І.** Поняття банківської системи та особливості банківської системи України. *Вісник Сумського державного університету. Серія «Економіка»*. 2008. № 1. С. 183–190.
- 19.** Енциклопедія банківської справи України / За ред. В. С. Стельмах. Київ : Молодь : Ін Юре, 2001. 680 с.
- 20. Егорова Н. Е., Смулов А. М.** Предприятия и банки: взаимодействие, экономический анализ, моделирование : учеб.-практ. пособие. М. : Дело, 2002. 456 с.
- 21. Орлов С. Н.** Экономика и банковская система региона. М. : Экономика, 2004. 302 с.
- REFERENCES**
- Bazylevych, V. D., and Osetskiy, V. L. "Instyutitsiinyi kontsept modernizatsii finansovykh instytutiv" [Institutional Concept of Modernization of Financial Institutions]. *Finansy Ukrainy*, no. 5 (2013): 19-30.
- Diakonova, I. I. "Poniattia bankivskoi systemy ta osoblyvosti bankivskoi systemy Ukrainy" [Concept of Banking System and Features of Banking System of Ukraine]. *Visnyk Sumskoho derzhavnogo universytetu. Seriya «Ekononika»*, no. 1 (2008): 183-190.
- Dolan, E. Dzh. *Makroekonomika* [Macroeconomics]. St. Petersburg: Litera plus, 1996.
- Dziubliuk, O. V. "Problemy optymizatsii resursnoi bazy bankiv v umovakh kryzovykh yavyshch na finansovykh rynkakh" [Problems of Optimization of Banks' Resource Base in the Conditions of Crisis in the Financial Markets]. *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 4 (2012): 316-319.
- Dziubliuk, O. V. et al. *Teoriia i praktyka hroshovoho obihu ta bankivskoi spravy v umovakh hlobalnoi finansovoi nestabilnosti* [The Theory and Practice of Monetary Circulation and Banking in the Face of Global Financial Instability]. Ternopil: Osadtsa Yu. V., 2017.
- Entsyklopediia bankivskoi spravy Ukrainy* [Encyclopedia of Banking of Ukraine]. Kyiv: Molod; In Yure, 2001.
- Heiets, V. M. "Ekononika Ukrainy: kliuchovi problemy i perspektyvy" [Ukraine's Economy: Key Problems and Prospects]. *Ekononika ta prohnozuvannia*, no. 1 (2016): 7-22.
- Livingston, D. L. *Upravleniye finansami: biznes-kurs MBA* [Financial Management: MBA Business Course]. Moscow: Omega-L, 2008.
- Lukianov, V. S. "Synerhetychna paradyhma rozvytku finansovykh rynkiv ta finansovykh ekonomik" [Synergetic Paradigm for Development of Financial Markets and Financial Economy]. *Aktualni problemy ekonomiky*, no. 9 (2012): 17-24.
- M. Bunhe: *suchasnyi dyskurs* [M. Bunge: Contemporary Discourse]. Kyiv: Zhannia, 2005.
- Marshall, A. *Printsipy ekonomicheskoy nauki* [The Principles of Economic Science], vol. 3. Moscow: Progress, 1993.
- Meshcheriakov, A. A. "Teoretychni aspekty orhanizatsii ekonomiky banku" [Theoretical Aspects of the Organization of the Bank's Economy]. *Naukovyi pohliad: ekonomika ta upravlinnia*, no. 2 (2017): 97-106.
- Mochernyi, S. V. et al. *Ekononichnyi entsyklopedychnyi slovnyk* [Economic Encyclopedic Dictionary], vol. 1. Lviv: Svit, 2005.
- Novyy ekonomicheskyy slovar* [New Economic Dictionary]. Moscow: In-tut novoy ekonomiki, 2006.
- Orlov, S. N. *Ekononika i bankovskaya sistema regiona* [The Economy and Banking System of the Region]. Moscow: Ekonomika, 2004.
- Sarai, M. I. "Stanovlennia klasychnoi politychnoi ekonomii v Anhlii" [Becoming a Classic Political Economy in England]. *Visnyk Ternopilskoho natsionalnoho ekonomichnoho universytetu*, no. 3 (2011): 98-106.
- Savluk, M. I. et al. *Hroshi ta kredyt* [Money and Credit]. Kyiv: KNEU, 2011.
- Smit, A. *Issledovaniye o prirode i prichinakh bogatstva narodov* [Research on the Nature and Causes of the Wealth of Peoples]. Moscow: Sotsekgiz, 1962.
- Tugan-Baranovskiy, M. I. *Periodicheskiye promyshlennyye krizisy: istoriya angliyskikh krizisov; obshchaya teoriya krizisov* [Periodic Industrial Crises: A History of English Crises; General Theory of Crises]. Moscow: Kniga, 1923.
- Vechkanov, G. S., and Vechkanova, G. R. *Sovremennaya ekonomicheskaya entsiklopediya* [Modern Economic Encyclopedia]. St. Petersburg: Lan, 2002.
- Yegorova, N. Ye., and Smulov, A. M. *Predpriyatiya i banki: vzaimodeystviye, ekonomicheskyy analiz, modelirovaniye* [Enterprises and Banks: Interaction, Economic Analysis, Modeling]. Moscow: Delo, 2002.